

Кобилянська А.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Міжнародний гуманітарний університет

ВИРОБНИЦТВО ГЛОБАЛЬНИХ СУСПІЛЬНИХ БЛАГ ЯК ОДНА ІЗ ЦІЛЕЙ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ: ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ТА ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Кобилянська А.В. Виробництво глобальних суспільних благ як одна із цілей глобального економічного врядування: визначення проблематики та постановка завдання. У статті досліджено феномен виробництва глобальних суспільних благ як однієї із цілей глобального економічного врядування, надано концептуальне визначення категорії глобального суспільного блага та їх місця в подоланні дефіцитів глобального економічного врядування. Проаналізовано економічні характеристики пов'язаних із ГСБ недосконалостей ринків, визначено підходи до розподілу вигід від надання глобальних суспільних благ. Використовуючи теоретичний апарат глобальної політекономії, доведено амбівалентну природу реалізації глобального суспільного блага за умови гіперглобалізації. Для вирішення пов'язаних із виробництвом ГСБ економічних завдань запропоновано використання таких інструментів: максимізація загальної корисності всіх учасників ринку, інтертемпоральна максимізація загальної корисності, винайдення стану рівноваги в термінах «гранична корисність/граничні витрати», вирішення проблеми ефективності розподілу ресурсів на основі методу Еджуорта, розроблення альтернативних економічних контрактів для вирішення проблеми безбілетника тощо.

Ключові слова: глобальні суспільні блага, глобальне економічне врядування, глобальна проблема безбілетника, глобальні екстерналії, провали ринку.

Кобылянская А.В. Производство глобальных общественных благ как одна из целей глобального экономического управления: определение проблематики и постановка задачи. В статье исследован феномен производства глобальных общественных благ как одной из целей глобального экономического управления, представлено концептуальное определение категории глобального общественного блага и его места в преодолении дефицитов глобального экономического управления. Проанализированы экономические характеристики связанных с ГОБ несовершенств рынков, определены подходы к распределению выгод от предоставления глобальных общественных благ. Используя теоретический аппарат глобальной политэкономии, доказана амбивалентная природа реализации глобального общественного блага в условиях гиперглобализации. Для решения связанных с производством ГОБ экономических задач предложено использование следующих инструментов: максимизация общей полезности всех участников рынка, интертемпоральная максимизация общей полезности, поиск состояния равновесия в терминах «предельная полезность/предельные издержки», решение проблемы эффективности распределения ресурсов на основе метода Эджуорта, разработка альтернативных экономических контрактов для решения проблемы безбилетника и тому подобное.

Ключевые слова: глобальные общественные блага, глобальное экономическое управление, глобальная проблема безбилетника, глобальные экстерналии, провалы рынка.

Kobylanska A.V. Production of global public goods as one of the goals of global economic governance: definition of problems and problem statement. Hyperglobalization, with its tireless development and ambivalent nature, manifested itself both in aligning the pace of economic development and in deepening of common human problems. Thus, there is a qualitative re-understanding of global challenges and the corresponding global economic policy, as a tool to overcome global market failures and to manage externalization of externalities. In this respect, the mechanisms of the production of global public goods should be considered. Accordingly, the purpose of the article is the conceptual definition of the GPG and its place in overcoming the shortcomings of global economic governance and the study of the economic characteristics of the GPGs. The respective issues of global economic imperfections and market failures were considered in the works of such foreign and domestic scientists as: Filipenko A.S., Burakovskiy I.V., Plotnikov O.V., Stukalo N.V., Gereffi G., Dicken P., Yeats A., Wallerstein I., Coen D., Zürn M., Samuelson P.A., Blizhkovskiy P., Dlugopolsky, Danilenko O.L., William R., Keech M., Boyce J. et al. Based upon the critical reassessment of results of previous researches, three groups of GPGs subject to global economic governance were identified in the article: the production of norms and procedures governing global economic transactions and processes, the production of GPGs as economic goods and the management of global economic development. Considering the features of the GPGs, which manifest themselves in the scale of external effects and in the presence of significant network effects, the issue of formalizing the economic task of optimizing the production of GPG is related to simultaneously solving of the following tasks: maximizing the general utility of all

market participants, intertemporal maximization of general utility, finding equilibrium in terms of marginal utility / marginal costs, solving the problem of resource allocation efficiency based on the Edgeworth-Box, the development of alternative economic contracts to address the free rider problem, etc. Obtained results can be used in subsequent studies on this issue.

Key words: global public goods, global economic governance, global free-riding, global externalities, market failures.

Постановка проблеми. Гіперглобалізація з її невинними темпами розвитку та амбівалентною природою, що проявляє себе, з одного боку, у вирівнюванні темпів економічного розвитку, а з іншого – у поглибленні загальнолюдських проблем, до недавнього часу розглядалася в контексті суто економічних вигід або втрат для учасників процесів глобалізації. Водночас питання глобальних проблем розглядалося в певному відриві від загальних надбань політекономії. Наприклад, глобальне потепління сприймається як даність, на вирішення проблем якої повинні бути спрямовані зусилля урядів та міжнародних організацій. Утім, загальній економічній теорії давно відомі проблеми існування публічних благ, економічних екстерналій та інших проявів недосконалості ринків. Застосування відповідних підходів та надбань до глобального економічного врядування дасть змогу зсунути акценти від реактивної в бік проактивної політики.

У цьому разі відбувається термінологічна зміна: глобальні проблеми перестають розглядатися як проблеми, а є прикладами існування провалів у функціонуванні глобального господарства, а тому – об'єктами глобального економічного врядування. Відповідно, відбувається якісне переусвідомлення глобальних викликів та відповідної глобальної економічної політики, яка тепер є не стільки інструментом вирішення проблем, скільки інструментом подолання провалів глобального ринку та управління інтерналізацією екстерналій. Розроблення механізмів виробництва глобальних суспільних благ є важливим кроком на цьому шляху.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження функціонування глобальної економіки присвячено роботи таких іноземних та вітчизняних учених, як: А.С. Філіпенко, Н.В. Резнікова, І.В. Бураковський, О.В. Плотніков, Н.В. Стукало, G. Gereffi, P. Dicken, A. Yeats, I. Wallerstein та ін.

Питання глобального врядування та глобального економічного врядування досліджені меншою мірою, окремі надбання з означеної тематики можна знайти в працях таких науковців, як: D. Coen, T. Pegram, M. Zürn, P.A. Samuelson, Дж.М. Ботон, К.І. Бредфорд, С.А. Афонцев, А.Д. Урсул, П. Бліжковський, В.Н. Зуев, Ю.С. Рибалко тощо.

Розгляд глобальних (економічних) проблем та викликів із позиції провалів глобального ринку та існування екстерналій почав з'являтися в дослідженнях нещодавно.

Так, Gorko пропонує розглядати як провали ринку глобальну фінансову кризу та проблеми клімату, наводячи наслідки цих проблеми. Таким чином, він ставить під сумнів тезу Фрідмана, який є апологетом вільної торгівлі та саморегулювання, щодо незначної важливості екстерналій [1].

J. Youse зазначає, що глобалізація ринків викликає глобалізацію їх провалів, що викликано тим фактом, що ціни не відповідають зовнішнім витратами та вигодам третіх осіб. Унаслідок цього постає, зокрема, питання: чи вигоди від лібералізації торгівлі переважають втрати від провалів ринку? Обгрутовуючи свою відповідь, автор доходить висновку, що односторонні заходи окремих урядів можуть мати лише обмежений вплив на провали, пов'язані з торгівлею [2]. Цей аргумент свідчить на користь важливості ролі глобального економічного врядування у вирішенні проблем провалів глобальних ринків.

S.M. Vartram та M. Grinblatt розглядають неефективність глобальної економіки з позиції ціноутворення, ілюструючи це на прикладі фінансових ринків [3].

Звертаючись до необхідності знаходження механізмів подолання провалів ринку, вчені починають шукати шляхи вирішення питання відповідальності за ці провали та необхідності управління ними. Покладаючи загальну відповідальність на міжнародні організації та широку громадськість, вони розглядають виробництво глобальних публічних благ у сферах: охорони здоров'я [4]; інформації та знань [5]; ліберального торговельного режиму [6]; благ спільного надбання та стійкого розвитку, генерування і поширення знань, прав людини, викорінення інфекційних захворювань, глобального управління, захисту від злочинності та забезпечення глобального миру, комунікації [7] тощо.

Формулювання завдання дослідження. Незважаючи на певний доробок у сфері дослідження глобальних суспільних благ (ГСБ) та управління їх виробництвом, дослідження економічної природи цього явища є доволі дескриптивним та поверхневим, що ускладнює вірну оцінку дефіциту глобальних суспільних благ, причин його виникнення та надання пропозицій щодо його усунення за умов функціонування сучасної системи глобального економічного врядування.

Відповідно, метою статті є концептуальне визначення категорії глобального суспільного блага та його місця в подоланні дефіцитів глобального економічного врядування та дослідження економічних характеристик пов'язаних із ГСБ недосконалостей ринків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обгрунтуванням отриманих наукових результатів. Найчастіше в працях іноземних та українських науковців цитуються декілька підходів до визначення глобальних суспільних благ (табл. 1).

Причинами існування необхідності надання глобальних суспільних благ є різноманітні провали ринку.

Серед основних причин існування провалів ринків, у тому числі глобальних, виділяють: асиметричність інформації, агрегаційну невідповідність і довільність, брак стимулів.

Підходи до визначення переліку глобальних суспільних благ

Автор	Рік	Перелік глобальних суспільних благ
UNDP [8] (Глобальні суспільні блага)	1999	<ul style="list-style-type: none"> • Рівність та справедливість • Ефективність ринків (функціонування ЗВТ та фінансова стабільність) • Навколишнє середовище та культурний спадок • Здоров'я • Знання та інформація • Мир та безпека
Inge Kaul та ін. [9] (Глобальні суспільні блага/лиха)	2003	<ul style="list-style-type: none"> • Глобальні природні ресурси (атмосфера, моря) • Глобальні рукотворні ресурси (глобальні виробничі мережі, міжнародні режими, норми, знання) • Глобальні політичні результати або умови (глобальний мир, фінансова стабільність, стале навколишнє середовище)
С.А. Медведєв, І.А. Томашов [6] (Глобальні суспільні блага/лиха)	2009	<ul style="list-style-type: none"> • Економічні (у т. ч. лібералізація торговельного режиму) • Соціальні та політичні (у т. ч. права людини, екологічна безпека) • Інфраструктурні (у т. ч. Інтернет, знання) • Екологічні
О.Л. Даниленко [7] (Глобальні суспільні блага/лиха)	2014	<ul style="list-style-type: none"> • Блага спільного надбання та стійкий розвиток • Генерування і поширення знань • Права людини • Викорінення інфекційних захворювань • Система глобального управління • Захист від злочинності та забезпечення глобального миру • Системи комунікації

Джерело: систематизовано автором

Додатково зазначаються характерні особливості саме глобальних суспільних благ, які актуалізують їх значення в масштабах глобальної економіки, а саме: масштабність зовнішніх ефектів, занадто істотна розбіжність у рівнях корисності для споживачів ГСБ, наявність суттєвих мережевих ефектів від створення ГСБ та наслідків їх існування.

Відповідно до мети поточного дослідження, з урахуванням особливостей дослідження ГСБ на сучас-

ному етапі вважаємо за доцільне використання такого переліку як груп глобальних суспільних благ, виробництво яких можливе за рахунок глобального економічного врядування (табл. 2).

Зважаючи на те, що глобальним суспільним благам, що виробляються за рахунок ГЕВ, притаманні характеристики звичайних суспільних благ загалом та глобальних суспільних благ зокрема, визначальними

Рис. 1. Аргументація необхідності виробництва ГСБ

Джерело: складено автором за [8–10]

Глобальні суспільні блага в подоланні дефіцитів ГЕВ

<i>Глобальні суспільні блага:</i>	Виробник	Імплементация	Переваги	Недоліки
– Виробництво норм та процедур, що регулюють глобальні економічні транзакції та процеси	Міжнародні надурядові організації Інтеграційні об'єднання	Добровільний контрактний примус	Переваги інтеграції	Втрата економічного суверенітету членів організацій/об'єднань
– Виробництво глобальних економічних благ <i>per se</i> (безкоштовні вакцини та ліки, розроблення енергозберігаючих технологій, вирішення кліматичних проблем, розв'язання глобальних та регіональних економічних криз, подолання наслідків природних, техногенних катастроф, розвиток глобальної інфраструктури тощо)	Міжнародні надурядові організації Виробники Країни	Консенсус	Переваги користування	Плата за виробництво та питання справедливості розподілу переваг
– Керування глобальним економічним розвитком	Міжнародні надурядові організації Виробники Країни (зокрема, глобальні економічні лідери)	Консенсус	Переваги росту	Плата за продукування та питання справедливості розподілу переваг (у т. ч. уникнення монополізації глобального розвитку)

Джерело: розроблено автором

характеристиками глобальних суспільних благ є те, що: їх позитивні наслідки розповсюджуються за межі однієї групи країн; вони мають недискримінаційний характер по відношенню до жодної з груп населення або покоління, теперішнього або майбутнього [9] та їх виробництво не може бути реалізоване зусиллями виключено національного уряду однієї країни.

Водночас під час упровадження глобальних суспільних благ виникають такі розриви: розрив юрисдикції (через розрив між національним законодавством та міжнародними правилами), розрив участі (асиметрія участі окремих країн, як тематична, так і з погляду обсягу фактичної участі), брак стимулів (як головний стимул переважно використовують інструмент надання допомоги, втім, інші інструменти можуть бути ефективнішими) [8].

Розрив в юрисдикції є однією з причин дефіциту глобального врядування та глобального економічного врядування. В основі цього явища знаходяться різноманітні причини, як розрив в системах права окремих країн, так і розрив в економічних інтересах окремих країн та конкретному економічному потенціалі участі в тій чи іншій організації.

Дві останні проблеми – розрив участі та брак стимулів до участі у виробництві глобальних суспільних благ – у глобальній політекономії мають досліджуватися в термінах проблем фрі-райдерства («безбілетника» та відповідного інструментарію її уникнення) та існування зовнішніх екстерналій, щодо яких має бути вироблений механізм інтерналізації задля їх конвертації в стимули до участі у виробництві. Це має також розглядатися як механізм подолання дефіциту глобального економічного врядування.

Певні складнощі під час виробництва глобальних суспільних благ пов'язані також із тим, чому надати перевагу під час виробництва суспільних благ (проблема розподілення обмежених ресурсів), з існуванням проблеми політичних переговорів (що саме включити

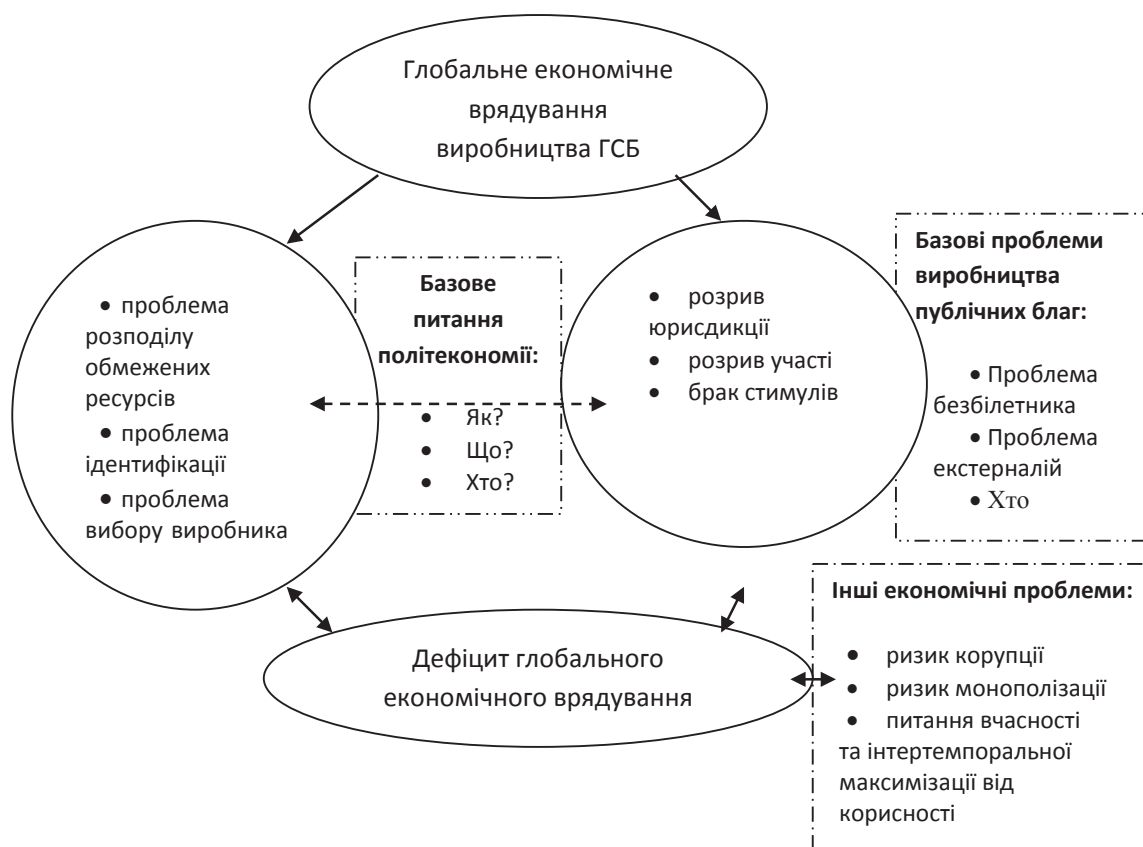
до групи глобальних суспільних благ, проблема ідентифікації) та проблеми вибору виробника глобального суспільного блага (уряд в широкому розумінні чи приватні агенти) [9]. Інакше кажучи, все зводиться до класичної проблеми політекономії: що, як та хто.

Відповідні характерні особливості виробництва ГСБ як класичної проблеми глобальної політекономії можливо підсумувати так (рис. 2). На відповідному малюнку представлена мапа проблемних аспектів ГСБ, до вирішення яких можуть бути використані загальновідомі інструменти, у тому числі: максимізація загальної корисності всіх учасників ринку, інтертемпоральна максимізація загальної корисності, винайдення стану рівноваги в термінах «гранична корисність/граничні витрати», вирішення проблеми ефективності розподілу ресурсів на основі метода Еджуорта, розроблення альтернативних економічних контрактів для вирішення проблеми безбілетника тощо.

Виділені проблеми є частиною існуючих дефіцитів глобального економічного врядування, що раніше розглядалися в [11].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Беручи до уваги різноманітність ГСБ, необхідних для виробництва, що є предметом глобального економічного врядування, у статті було виділено три групи ГСБ: виробництво норм та процедур, що регулюють глобальні економічні транзакції та процеси, виробництво ГСБ як економічних благ та управління глобальним економічним розвитком. Основними причинами провалів глобального ринку у виробництві ГСБ є асиметричність інформації, агрегаційна невідповідність і довольність, брак стимулів (у т. ч. через розбіжність у рівнях корисності ГСБ для різних економічних агентів).

Зважаючи на особливості ГСБ, які проявляється в масштабності зовнішніх ефектів та наявності суттєвих мережевих ефектів ГСБ, особливої актуальності

Рис. 2. Мапування економічних проблем виробництва ГСБ

Джерело: розроблено автором

набуває питання формалізації економічної задачі оптимізації виробництва ГСБ, що полягає в одночасну вирішенні таких завдань: максимізація загальної корисності всіх учасників ринку, інтертемпоральна максимізація загальної корисності, винайдення стану рівноваги в термінах «гранична корисність/граничні

витрати», вирішення проблеми ефективності розподілу ресурсів на основі метода Еджуорта, розроблення альтернативних економічних контрактів для вирішення проблеми безбілетника тощо.

Відповідні результати можуть бути використані в подальших дослідженнях із цієї теми.

Список використаних джерел:

1. Gorko. Global market failure and the necessity for a new world. URL : <https://libcom.org/news/global-market-failure-necessity-new-world-29112015>
2. Boyce J. The Globalization of Market Failure? International Trade and Sustainable Agriculture. 1999. URL : https://www.researchgate.net/publication/23693610_The_Globalization_of_Market_Failure_International_Trade_and_Sustainable_Agriculture
3. Bartram S.M., Grinblatt M. Global Market Inefficiencies. 2017. URL : <https://www.semanticscholar.org/paper/Global-Market-Inefficiencies-Bartram-Grinblatt/884d2d1c937bf705fdd0d6c97d9e5c5cca23b133>
4. Захарова И.А., Козлова М.А. Предоставление глобальных общественных благ в сфере здравоохранения. *Лечебное дело*. 2018. № 2. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/predostavlenie-globalnyh-obschestvennyh-blag-v-sfe-re-zdravoohraneniya> (дата обращения: 04.02.2019).
5. Sustaining Our Global Public Goods. Economic Briefing. № 3. URL : <https://www.earthsummit2002.org/es/issues/GPG/gpg.pdf>
6. Медведев С.А., Томашов И.А. Концепция глобальных общественных благ. *Вестник международных организаций*. 2009. № 2 (24). С. 21–28. URL : http://ecsocman.hse.ru/data/2011/05/06/1268033466/Global_Public.pdf
7. Даниленко О.Л. Глобальні суспільні блага: проблеми забезпечення та міжнародне співробітництво. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 1 (16). С. 74–85. URL : <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/1-74-85.pdf>
8. Global Public Goods: International Cooperation in the 21st Century/ Kaul, I., I. Grunberg and M. Stern. 1999. New York and Oxford : OUP for UNDP.
9. Providing global public goods-managing globalisation/ edited by Inge Kaul, Conceição O. P., Le Goulven K. and Mendoza R.. New York : Oxford university press. 2003. 646 p.
10. Длугопольський О.В. Особливості фінансування суспільних благ в епоху глобальних трансформацій: теоретичні та прикладні аспекти. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 2. С. 113–122.
11. Кобилянська А.В. Сучасні аспекти дефіциту глобального економічного врядування. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 1. С. 23–30.